

Мелиса Форић

Кључна питања:

- Треба ли атентат у Сарајеву бити посматран као херојски чин или као злочин? Може ли се атентат оправдати патриотским разлозима?
 - Каква врста споменика треба да обележава атентат у Сарајеву?
-

Тема

Овај модул говори о Сарајевском атентату, догађају који је обележио почетак Првог светског рата, и који се помиње широм Европе. Главна контроверза ове теме је што је другачије приказана у уџбеницима у региону и унутар саме Босне и Херцеговине. За неке од њих, атентатори су приказани као хероји, а за остале приказани су као терористи који су иницирали кризу која је довела до рата.

Исходи учења

- Учити о Сарајевском атентату, његовим узроцима и последицама, на основу различитих перспектива.
 - Способност постављања јасних историјских питања; критичка употреба историјских извора, историјских тумачења (интерпретација) и перспектива, неки су од кључних елемената за разумевање појединих аспеката Сарајевског атентата.
 - Ученици ће оценити историјске изворе у смислу поузданости и различитости перспективе.
 - Ученици ће развити вештине емпатије.
-

Циљеви

Циљ ове радионице је да се стекне мултиперспективни увид у дату тему, да се види мишљење атентатора и став Владе. Ученици би требало да нешто више науче о идејама које су навеле атентаторе на тај чин, и да виде какве су биле последице тог чина. Циљ радионице је да отвори питања о чиновима почињеним у име патриотизма и о њиховој оправданости. Може се применити на савремене теме, везане за терористичке нападе широм света.

Упутства за наставнике

Први део радионице има за циљ да буде спроведен као симулација суђења.

Одељење треба поделити у три групе:

Група 1: Тужилаштво;

група 2: Одбрана;

Група 3: Порота.

Наставник ће бити у улози судије.

Порота треба да буде већа група ученика (пола одељења), јер ова група добија на увид све изворе група 1 и 2.

Корак 1 Реч судије – на почетку часа наставник (судија) даје увод у тему, дајући основне чињенице: шта, где и када. Наставник користи уводни текст и изворе за уводни део (15 минута).

Корак 2 Паралелни рад у групама – свака од три групе добија своју групу извора. Група 1 (тушилаштво) и група 2 (одбрана) морају критички да анализирају своје изворе, да нађу аргументе да одговоре на кључно питање са њиховог становишта и да организују своје излагање, као тужилаштво, односно одбрана. Група 3 (порота) добиће измешане изворе група 1 и 2, са задатком да их прегледа и сортира према властитом нахођењу, који од извора би припадали тужилаштву, а које би користила одбрана (25 минута).

Корак 3 Излагања група – група 1 и група 2 излажу своје мишљење и закључке на основу аргумената заснованих на анализираним изворима. Групе морају изложити свој одговор на кључно питање.

Група 3 мора пажљиво да прати излагања како би могла да оцени која је група урадила бољу анализу, аргументацију и излагање, и која је група боље искористила своје изворе. На основу изложеног, порота ће донети одлуку и представити је (коначна пресуда). Порота своје излагање и мишљење у принципу треба да заснива на излагањима која је чула, а сви извори који су дати пороти служе им да закључе која страна (тушилаштво или одбрана) има боље излагање, те да донесе пресуду – одговор на кључно питање (3 x 15 минута, тужилаштво 15 минута; одбрана 15 минута; порота 15 минута).

Корак 4 Закључак и дискусија – наставник и ученици ће дати завршне закључке о општем питању атентата и његовим ширим последицама и утицају.

Радна активност део 2

Корак 1 Ученици добијају изворе о подизању и уклањању споменика на месту атентата кроз 20. век. За домаћи задатак ученици морају анализирати изворе и дати елаборат предлога са конкретним аргументима, заснованим на изворима, о споменику који би требало да данас обележава место атентата у Сарајеву.

Корак 2 Излагање предлога и решења за споменик на месту атентата у Сарајеву, са аргументацијом.

Корак 3 Дискутовање о различитим предлозима и улози споменика у свакодневном животу.

90
минута

Радионица, део 1.

Реч судије

На почетку часа судија (наставник) даје ученицима увод – контекстуализацију о теми, главне чињенице: ко, шта, где и када? (на основу следећих извора).

(1912–1913)

(1908–1909)

1914.

28. 6. 1914.

Извор 2
Чин анексије

Проглас народу Босне и Херцеговине
„Ми, Франц Јосиф I, Цар Аустријски, Краљ Чешки
итд., и Апостолски Краљ Угарски
СТАНОВНИЦИМА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ,
Кад је оно прије једног покољења Наша Војска
прекорачила границе Вашијех земаља, дано вам
је увјерење, да нијесу дошли као душмани, него
као Ваши пријатељи с чврстом вољом, да уклоне
сва зла, која су Вашу домовину годинама тешко
притискала.

(...) Да би Босну и Херцеговину подигли на виши
степен политичког живота, одлучили смо
подјелити објема земљама конституционлане
установе које ће одговарати њиховијем прили-
кама и заједничким интересима и створити на тај
начин законску подлогу за представништво
њиховијех жеља и користи. Нека се слуша и
Ваша ријеч, кад се унапријед узодлучује о ства-
рима Ваше домовине, која ће као и до сада
имати засебну управу.

(...) С тога разлога, а држећи на памети оне везе,
које су у старијим временима постојале између
Нашијех дичнијех Предака на угарском престолу
и овијех земаља, протежемо Ми права Наше
суверености на Босну и Херцеговину и хоћемо,
да се и на ове земље примјењује ред насљедст-
ва, који вриједи за Нашу кућу.”

. A 1.
, 1991, 278

Извор 3
Карикатура из француских новина Ле Петит
Журнал која објашњава анексиону кризу

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Bosnian_Crisis_1908.jpg ,
downloaded on 28.2. 2012.

Радионица, део 1.

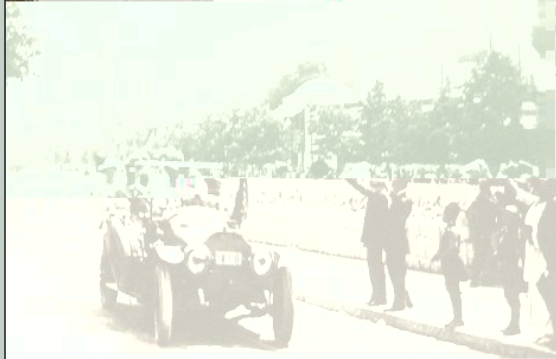
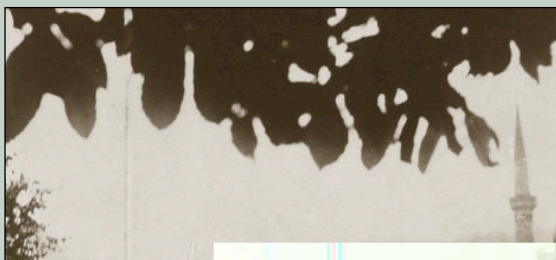
Рад у групама

Група 1 Тужилаштво

Главни задатак: У примљеним изворима из аустријске, босанскохерцеговачке и међународне штампе, владиних докумената, које треба критички анализирати, треба наћи аргументе за одговор на питање зашто на атентат у Сарајеву треба гледати као на злочин, и припремити презентацију.

Доказ 1

Званичне фотографије владиног албума програма посете.

Sarajevo Museum, Sarajevo during the Austro-Hungarian Monarchy 1914-1918, Display presentation, photo by author

Задаци уз изворе

- Поређај по редоследу фотографије у сврху реконструкције догађаја!
- Анализирај шта је на њима приказано и каква атмосфера влада у тренутку када су снимане?

Доказ 2

Чланак из дневних новина Земаљске владе које су излазиле у Сарајеву у време Аустроугарске монархије о посети Франца Фердинанда Сарајеву.

„Генерални надзорник целокупне аустроугарске војске пријестолонаследник надвојвода Фрањо Фердинанд долази данас у Босну и Херцеговину. Пријестолонаследник надвојвода Фрањо Фердинанд будним оком прати овај развој БиХ и Он им долази у посјете не само по дужности, већ и за то, што их је срцем заволио. Да то и видно докаже, долази овамо не сам, већ са Својом прејасном супругом војвоткњом Софијом.

Јека радости и веселја разљеже се Босном и Херцеговином, и народ се спрема да употрејеби сретну згуду, да својим династичким патриотским осјећајима даде видна Израза. И овом Му згодом цио народ Босне и Херцеговине без разлике срцима, пуним радости и одушевљења, кличе најодушевљеније: Добро и сретно нам дошао, надвојводо пријестолонаследниче!”

Sarajevski list (Dobro nam do ao), br. 127, 25.juni 1914 – 12. juni (Povjesni arhiv Sarajevo)

Задаци уз изворе

- С каквим осећањима народ дочекује престолонаследника?

Доказ 3

Насловне стране страних новина

“Војвода Франц Фердинанд и његова супруга Војвоткиња од Хохенберга убијени током војње улицама Сарајева, Босна”

<http://blog.postcardgallery.net/i/pics/nyh-06-29-1914-saraevo-assassination.jpg> (New York Herald, New York daily paper published in the period 1835 to 1924) , downloaded on 2 June 2013

Доменика дел Корјере (италијански недељник)

<http://previews.agefotostock.com/previewimage/bajaage/510b7d637895591db19d6200dd4aa0f2/DAE-11319783.jpg> downloaded on 27 Feb. 2012)

„Катастрофа у Сарајеву; Атентат на надвојводу Франца Фердинанда и војвоткињу од Хохенберга; Са бомбом и Бровингом; Престолонаследник и његова супруга убијени; Два атентата; (...) Атентатори ухапшени, Повратак цара.”

“Наследник аустријског пријестоља је убијен са својом женом од стране босанске омладине која се хтјела осветити ради одузимања земље”

:/ / - /2009/11/16/96/ (A
70 86700 4437 45762133 62765 5 1851), 29 1914, // - /7B/
2 4992 9 19C 63507A 6 4C2B 2. 2
2013) 2013

Задаци уз изворе

- Како је пренесена вест у страним новинама?
- Зашто је ова вест изазвала овакву пажњу и интерес широм света?

Доказ 4

Изводи из чланака страних новина

„Politische correspondenz” (Беч)

Die ermordung der kronfolgers und seiner gemahlinn – број 11.610 од 30. јуна 1914.

Ова новинска агенција објављује шта су бечки листови писали другог дана по атентату.

„Neuefreie Presse” : Атентат је био балканско убиство, дело крвожедности, слично дивљем касапљењу. Али, ако овај атентат треба да значи да ће наши владоци и наследници престола увек овако бити у Сарајеву дочекани, онда једини одговор може бити: Овде смо и овде остајемо. Сви поглавари држава морају мислити о миру, али не смеју допустити да се балканска зараза даље шири, јер су злочини заразни.

„Die Zeit”: Тешка сјенка пада на Србију. Њој се сада пружила велика племенита прилика да учини добро за себе и за друге, па и за своје суплеменике у нашој Монархији. Она треба да ову прилику искористи. Иза простачког српског дјела у Сарајеву треба да дође отмено српско противдјело у Београду.

Nikola . Tri i , Sarajevski atentat u svjetlu bibliografskih podataka, Veselin Masle a, Sarajevo 1980, 21.

Задатак уз изворе

- Како је овај догађај представљен у страним новинама? Зашто је овај догађај изазвао толико пажње у јавности широм света?

Доказ 6

Глас историографије Историја атентата

„Жерајић је пуцао на земаљског поглавара Босне и Херцеговине генерала Варешанина да би врховима Аустро-Угарске Монархије ставио на знање да омладина у отварању Сабора прозире њихове намјере (...) Лука Јукић покушао је (8. 6. 1912.) атентат на краљевског комесара Славка Цуваја, да би владајућој мађарској центрији изразио став националне омладине да Хрватска није угарска, већ своја — хрватска.

У одређењу припадника југославенског национално-револуционарног покрета, у првом реду Младе Босне, за атентате као метод борбе против туђинске власти, национално ослобођење и уједињење, дјеловале су не само одређене политичке и друштвене прилике него и духовни, културно-политички утицаји, без којих се не може објаснити њихова морална и интелектуална физиономија, њихов историјски лик.”

Enver Red i , Omladinski pokret I sarajevski atentat, Prilozi za istoriju BiH, Posebna izdanja ANUBiH, LXXIX, Odjeljenje dru tvenih nauka, knj. 17. Sarajevo 1987, 318-319.

Задаци уз изворе

- Зашто су раније организовани атентати?
- Који је био њихов циљ?

Доказ 5

Чланак из дневних новина Земаљске владе које су излазиле у Сарајеву у време Аустроугарске монархије о атентату на Франца Фердинанда.

„Били су то дани веселја, дани одушевљења. Ко их се не сјећа? (...) Народ их је радостан примио, јер је та посјета одликовање, поздрављао их је, када су се изненада појавили у Сарајеву, јер се је одушевљавао, гледајући очи у очи свога будућег владара. (...) И напоскон је дошао задњи дан њихова боравка у Сарајеву – и одједном се чаша радости до врха напунила најгорчом жучи. И радост и весеље изненада се нагло расплину под дојмом страховитога, богумрскога чина којему падоше жртвом драгоцјени живот надвојводе престолонаследника Фрање Фердинанда и војвоткиње Софије Хохенбуршке. (...) Усред срца данас дубоко ражалашћене Босне лежи мртво тијело наше наде и поноса све хабсбуршке монархије.”

Доказ 7

Званични документ о националистичко-револуционарној омладинској организацији у Сарајеву

Препис Земаљске влада за Босну и Херцеговину, број 5.544, Прес, Сарајево, 9. јула 1914.

Постојање једне националистичко-револуционарне организације у Сарајеву „Уназад неког времена, по свој прилици не прије читаве године, постоји у Сарајеву под именом које наивно звучи 'Српско-хрватска националистичка омладина', омладинска организација. Ова организација нема неког чврстог вида, него је то на првом мјесту организација ђака Учитељске школе, затим средњошколаца, а има и неколицина омладинаца из трговачког и занатлиског staleжа. Она нема посебних правила ни властитог локала. Главну основу њене дјелатности чине статуту злогласног 'Народног уједињења' или такођер 'Народног јединства' из Београда, коме је у своје вријеме припадао такођер и атентатор Жерајић. Сврха и задатак ове организације је да се сва омладина словенског Југа васпита у јединственом духу и организује у смислу једне у сваком погледу уједињене југословенске државе под врховним српским господством, дакле изразито отцјепљење од хабзбуршког пријестола ('Од несносног хабзбуршког жарма'). Центри овога покрета су Београд, Загреб, Љубљана и Сарајево, а у свима сједиштима средњих школа требало би да буду постепено образоване подружнице.”

. В . џ . џ . В . 1954.

Доказ 8

Слика суђења

Muzej Sarajevo, Sarajevo u Austro-Ugarskoj 1914-1918

Задаци уз изворе

- Пронађи у извору оцене власти о улози и идејама омладинског покрета и његове повезаности са атентатом?

Задаци уз изворе

- Анализирај слику атентатора на суђењу.
- Какве емоције можеш препознати на њиховим лицима?

Доказ 9

Новински чланак Сјећање на резултате истраге

„Мемоар о исходу истраге у Сарајеву гласи: Истрага коју је суд у Сарајеву водио над Гаврилом Принципом и друговима због извршеног злочина 15. јуна ове године и због саучешништва у њему досад је утврдила ово:

1. План да се надвојвода Франц Фердинанд убије за време свог бављења у Сарајеву, спремили су у Београду Гаврило Принцип, Недељко Чабриновић и Трифко Грабеж уз помоћ мајора Воје Танкосића.
2. Шест бомби и четири браунинг револвера са муницијом којима су се злочинци послужили као оруђем, набили су и дали Принципу, Чабриновићу и Грабежу, у Београду, неки Милан Цигановић и мајор Танкосић.
3. Бомбе су ручне гранате које су из депоа оружја српске војске у Крагујевцу.
4. Да се обезбеди успех атентата поучавао је Цигановић Принципа, Чабриновића и Грабежа у руковању гранатама и упућивао у једној шуми поред стрелишта Топчидерског Принципа и Грабежа у гађању из браунинг револвера.
5. Да би Принципу, Чабриновићу и Грабежу омогућио прелазак преко босанско-херцеговачке границе и да би омогућио прокријумчарење њиховог оружја, Цигановић је организовао цео један тајни систем превођења. Улазак злочинаца са њиховим оруђем у Босну и Херцеговину извеле су пограничне власти Шапца (Раде Поповић) и Лознице, као и царински службеник Радивој Грбић из Лознице, уз помоћ више других лица.”

Politika, br. 3769, 12. 07. 1914.

Радионица, део 1.

Рад у групама

Група 2 Одбрана

Главни задатак: Одбрана ће примити изворе из програмских докумената Омпладинске организације и њихове идеологије, чланке из србијанске и међународне штампе, изводе из писама и личних докумената атентатора. Њихов задатак је да их критички анализирају, нађу аргументе за одговор на питање може ли се с њиховог становишта атентат у Сарајеву сматрати херојским чином оправданим патриотским разлозима, те да припреме аргументе за излагање одбране.

Доказ 1

Писмо-летак Младе Босне, који дефинише програм покрета.

Млада Босна

„Босна је стара српска земља. По својој психологији, култури, целом животу. Пет векова ропства оставили су дубок утисак на њеној души. Она је примала ударце, била убијана, падала и клецала, увек носећи у себи неку велику веру, неки велики, топли инстинкт. После мука и падања, освежавана својим срцем, опет је почињала живети, ћутљива, спора и закопчана. Њена историја последних сто година пуна је просипања крви, ватре и дима. Док су делови нашег народа у другим крајевима улазили у културу, одбијајући од себе оне многобројне варварске приносе ропства, ми смо били бичевани, остали примитивни, неизграђени и голи. (...) Млади босански покрет за обнову своје земље мора се темељити на дубокој, огромној љубави према народу и великој творачкој вери у самог себе. Никаква сила не сме ту љубав угасити и никаква невоља ту веру пољубати. Тако, спорим и малим радом извршиће се највећи процес у животу народа, ослобођење његово из тамнице и дизање његово до духовне слободе и моралне независности. Наша млада земља, изломљена и нападена, ропска и пуна мрака, може једино поћи тим путем. У стању духовних и економских криза, она се пење новом сунцу, носи нову веру и ствара нови живот. Оно што јој се даје само је мали принос њеној обнови, њеном великом Васкрсу који долази. . .”

Vladimir Ga inovi , Calendar Prosvjeta, Sarajevo, 1911, 92-94, in: V. Bogi evi , Mlada Bosna, pisma i Prilozi, Sarajevo 1954.

Задаци уз изворе

- У тексту пронађи идеје за које су се залагали и којима су били вођени припадници Младе Босне.

Доказ 2

Стенограм изјаве Гаврила Принципа о његовим политичким уверењима

Гаврило Принцип о политичким стремљењима својим и Младе Босне

„Идеал младости: Јединство југословенских народа Срба, Хрвата и Словенаца, али не под Аустријом. У некој државној форми, у републици, или тако. Мислио је да ће избити револуција ако Аустрија западне у тежак положај. Али за такву револуцију мора се спремити терен, створити расположење. Већ и пре је било атентата, атентатори су били хероји за нашу омладину. Није мислио да постане херој. Хтео је само да умре за своју идеју.”

Dr Martin Papenhajm; Princip o sebi, Zagreb 1926), in: V. Bogi evi , Mlada Bosna, pisma i Prilozi, Sarajevo 1954, 464-465.

Задаци уз изворе

- У тексту пронађи идеје за које су се залагали и којима су били вођени припадници Младе Босне.

Доказ 3

Памфлет подржаваоца атентатора

„Љубимо хероје наше: Јукића, Жерајића, Дојчића, Чабрињу, Планиншћака, Принципа, јер су они пророци нације, јер су они нација! Синови једне Југославије! Зар не осећате, синови једне Југославије, да у крви лежи наш живот и да је атентат бог богова Нације, јер он доказује да живи Млада Босна. Да живи елеменат, којег притишће несносни баласт империјалистички, да живи елеменат, који је готов да гине! У крви је живот расе, у крви је бог Нације! Смрт је претходила Васкрсу! Атентат је Васкрс Нације. Смрт стотине синова Југославије доказ је Маркове динамике његове, а смрт двојице хероја њених Васкрс је наших срца. О светли, о велики, синови пророци Југославије!”

V. Bogi evi , Mlada Bosna, Sarajevo 1954.

Задаци уз изворе

- Који се аргументи за одбрану могу извући из наведених текстова?

Доказ 4

Стенограм сведочења Гаврила Принципа

Гаврило Принцип

„Пр.: Којега сте мишљења?

Оп.: Ја сам националиста југословенски и тежим за уједињењем Југословена у коју било државну форму, да се ослободе од Аустрије (69).

Пр.: Какво је било мишљење о Аустрији у вашим круговима?

Оп.: Било је мишљење да је Аустрија зло у нашем народу, као што фактично и јест, и да није потребна (70).

Пр.: Какво је било мишљење што се тиче Србије, да ли би за Босну било корисно да се припоји Србији?

Оп.: Било је мишљење да се уједине Југословени. Разумије се, Србија као слободни дио Југословена имала би моралну дужност да помогне том уједињењу, да буде као што је био Пиемонт у Италији (70).

Пр.: Каког је мишљења био Илић у политичком погледу?

Оп.: Он је националиста као и ја, Југословен.

Пр.: Дакле истог мишљења као и ви?

Оп.: Јест, да се имаду ујединити Југословени.

Пр.: Под Аустријом?

Оп.: Боже сачувај. Ја нисам био за династије. Тако далеко нисмо ишли, него смо мислили: уједињење, па како буду прилике (81).

Бранитељ: др. Премужић: Да ли ви вјерујете у Бога, или сте атеиста?

Оп.: Атеиста (105).”

Bilje ke iz stenograma sa procesa protiv zavjerenika u Sarajevskom atentatu 1914 g.) DAS, akv. br. 828. u: V.

Доказ 5

Стенограм сведочења Недељка Чабриновића

Недељко Чабриновић

„Пр.: Јесте ли били кад националиста?

Оп.: Јесам, али сам задржао своје анархистичке идеје.

Пр.: Да ли су други били такови?

Оп.: Други су били радикални националисти.

Пр.: Шта то значи радикални националиста?

Оп.: Уједињење свих Срба под једном круном. Успостава старог Душановог царства.

Пр.: Под Аустријом?

Оп.: Не.

Пр.: Која је била тежња да се то оживотвори?

Оп.: Рат против Аустрије ради отргнућа Босне и Херцеговине, Сријема и Баната.

Пр.: А ви сте се слагали с њиховим назорима?

Оп.: Мој идеал био је једна југословенска република, уопће словенска република.

Пр.: Како ви мислите да се то може оживотворити?

Оп.: То је немогуће легалним начином.

Пр.: Како то може бити, у Србији има једна династија, је ли обљубљена?

Оп.: Јест.

Пр.: Како си ви дакле то претстављате?

Оп.: Мислим да би се то могло постићи организацијом као што ју је провео Мацини у Италији. Али, пошто су Србијанци и сви они међу којима сам се кретао, имали за идеал отргнуће Босне од Аустрије, а припојење Србији, то смо се у том могли слагати. Само смо се раздвајали у том што су они присташе династије под круном Карађорђевића, а ја сам до краја остао досљедан анархистичким идејама. Могао сам се промијенити само утолико, да бих њима као неки компромис дозволио да та династија, или ако је могуће, сам краљ Петар, док је жив, остане краљ, али послије његове смрти да настане југословенска република (27, 28).

Пр.: Какву ти вјеру имаш, јеси ли деиста или атеиста?

Оп.: Атеиста (39).”

Bilje ke iz stenograma sa procesa protiv zavjerenika u Sarajevskom atentatu 1914 g.) DAS, akv. br. 828. u: V. Bogi evi , Mlada Bosna, Sarajevo 1954.

Задаци уз изворе

- Које идеје и осећања преовладавају у одговорима Гаврила Принципа у стенографским белешкама?

Питања уз изворе

- Шта о циљевима и властитим осећањима говори Недељко Чабриновић у стенографским белешкама?

Доказ 6

Чланак из Политике

„Крвав сарајевски догађај начинио је у Београду дубок утисак у свим слојевима друштва. Тај утисак утолико је дубљи, што сви ми из искуства знамо да ће као одговор на ово крваво дело, доћи читав низ незгода за наш народ у аустроугарској монархији.(...) По свом старом обичају, бечка штампа удариће сад опет оптужбе против српског народа и Србије. Српски народ биће крив зато што су атентатори Чабриновић и Принцип Срби по народности. Србија ће бити крива зато што је један од тих атентатора, како телеграма из Сарајева јављају, изјавио на саслушању да је раније био у Београду. А и једна и друга оптужба апсурдна је. Нити цео народ може бити одговоран за дело једног или двојице појединаца, нити Србија може бити одговорна за дела неког човека, зато што је он живео у Србији.”

„Политика”, бр. 3.744, 17. јуна 1914.
Народна библиотека Србије, Онлајн каталог

Суђење у Сарајеву

„Отпочео је претрес Принципу, Чабриновићу и друговима због убиства Фрање Фердинанда и његове жене. Државни тужилац сарајевског суда оптужује Принципа и још двадесет двојицу његових другова за велеиздају, два убиства с предумишљајем. Поред њих друга тројица оптужени су за саучесништво у прикривању оружја које је набављено да би се њима извршили атентати. У оптужби се излаже поступак завере сковане у Београду од чланова Народне Одбране, и описује путовање завереника и кријумчарење оружја у Босну, начин на који су завереници успели да прибаве саучеснике у Сарајеву и друге појединости око атентата. Излажући мотиве атентату који је политички догађај првога реда, оптужба описује иредентистичка ровена велико-српских кругова у Београду који допиру до самога двора, и систематски рад против Аустроугарске и хабсбуршке династије у Србији, Хрватској и Босни, рад којем је једини циљ да се Аустроугарској монархији отму Хрватска, Далмација, Истра, Босна, Херцеговина и провинције јужне Угарске, насељене Србима и да се те земље присаједине Србији. Завереници Принцип и Чабриновић признали су, како се тврди у једном телеграму из Сарајева, да су били инспирисани мржњом према монархији и велико-српским националистичким осећајима који теже уједињењу свих Југословена, уништењу Аустро-Угарске и стварању великог српског царства. Ради тога, они су направили план за атентат на живот надвојводе Франца Фердинанда, план који су и остварили.”

„Политика”, бр. 3.842, 6. 10. 1914.
Народна библиотека Србије, Онлајн каталог

Сви плачу

Једна судска сцена удешена по бечком жанру.
Беч 15. октобра (задоцно)

„На крају сарајевског претреса Чабриновић је завршио свој исказ овим ријечима: Заиста нисмо знали да је покојник отац, да има деце, тек смо овде чули. Потресени смо до дна душе његовим последњим речима које је изговорио својој жени: Не умри! Живи за своју децу (читава дворана плаче). Може бити да сам зликовац, убица. Радите са мном шта знате: али заклињем се Богом, само желим да стари цар, да деца, у својим душама опросте зато што смо ми згрешили према њима. Ви судије пошаљите нас одмах у смрт. Нисмо обични зликовци, само смо заведени младићи. Даље није могао говорити од плача. Затим се председник обрнуо оптуженицима и упитао:

жели ли још ко да говори? Чврсто и одлучно устао је тада Гаврило Принцип (...), румен од узбуђења али тако прибран, да се види како влада свом снагом својом, глас му је енергичан и изјављује: Подстицаја са стране у овом атентату није било. Кад Чабриновић овде друкчије говори, он лаже, а лаже и државни тужилац, који то хоће да докаже. Нас нико није најмио! Волели смо свој народ, познавали смо прилике у којима је, знали смо добро за све његове јаде! То је истина.”

Политика”, бр. 3.850, 14. 10. 1914.
Народна библиотека Србије, Онлајн каталог

Питања:

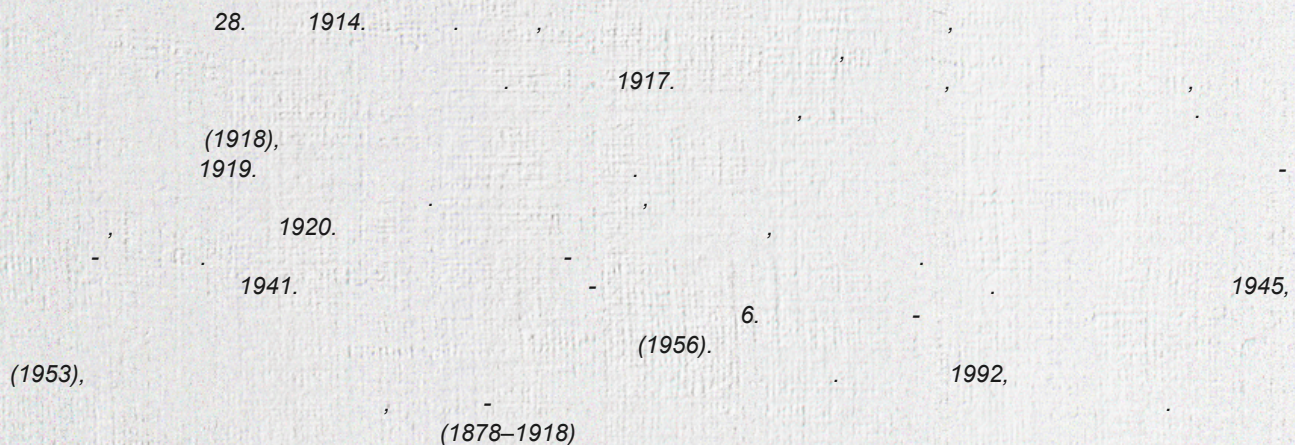
- Како србијанска штампа извештава о атентаторима и њиховом суђењу?
- Који се аргументи за одбрану могу извући из наведених текстова?
- Како се може објаснити разлог зашто је слика Гаврила Принципа једина објављена слика у новинама?

Радионица део 2

Задатак је дговорити на питање:

Каква врста споменика треба да обележава Сарајевски атентат

Ученици добијају изворе о постављању и уклањању споменика са места атентата кроз 20. век. За домаћи задатак ученици морају анализирати изворе и дати елаборат предлога, са конкретним аргументима заснованим на изворима, о споменику који би требало да данас обележава место атентата у Сарајеву. Домаћи задатак – анализирати и припремити предлог споменика који би требало да обележава место Сарајевског атентата данас.

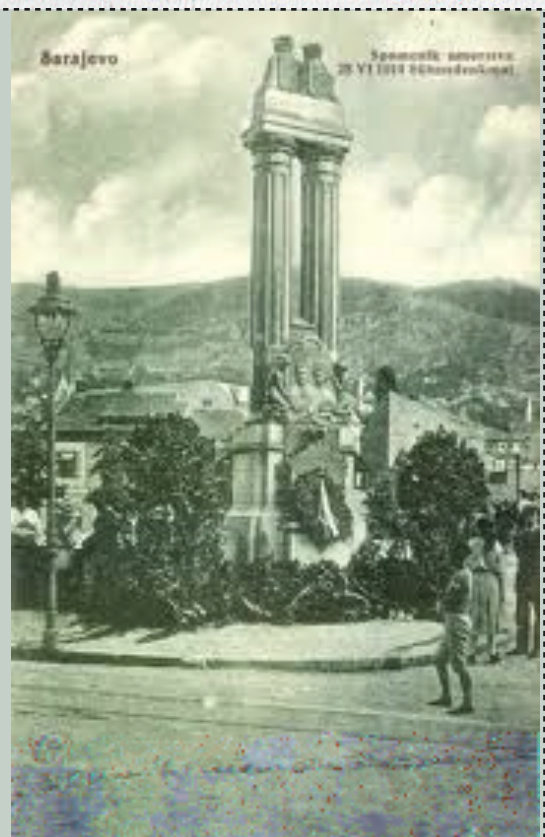

Извор 1

Слике и информације о подизању споменика Францу и Софији у Сарајеву 17. године.

„На овом мјесту Надвојвода Франц Фердинанд и његова супруга Софија дадоше своје животе и пролише крв за Бога и отаџбину.”

Натпис на споменику из 1917.

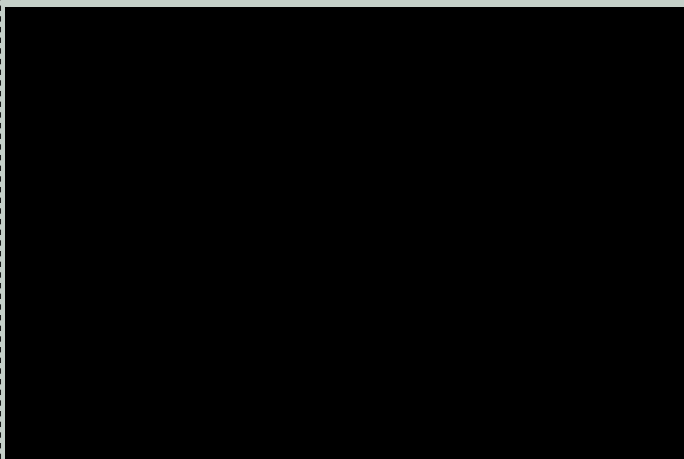
Извор 2

Слике и информације о изградњи гробнице за атентаторе из 1914.

Сарајево, 6. јуна

„Сутрадан, на светог Јована, обавиће се формална сахрана костију Видовданских хероја, Гаврила Принципа, Недељка Чабриновића, Јакова Миловића, браће Митра и Неге Керовића, који су у пратњи Сокола пренесени из Терезина у Чешкој. Процесија креће код главне поште, гдје ће Лујо Новак одржати говор, према мјесту гдје је Гаврило Принцип убио Франца Фердинанда и његову супругу, на Видовдан 1914. На том мјесту, Васиљ Грђић ће говорити о значају Видовданског атентата, а затим ће хор отпјевати 'Хеј, трубачу'. Посебна гробница изграђена је на гробљу Кошево, гдје ће остаци Гаврила Принципа и његових другова бити положени сутра.”

„ . . . 4.384 7. 1920.

„Благословен онај који вјечно живи.
Имао се зашто и родити.
Видовдански хероји
Недељко Чабриновић
Вељко Чубриловић
Гаврило Принцип
Данило Илић
Него Керовић
Михајло Мишко Јовановић
Јаков Миловић
Богдан Жерајић
Трифко Грабеж
Митар Керовић
Марко Перић
1914.”

Капела Св. Архангела Михаила и натпис на спомен-плочи на гробници, фотографија аутора

Извор 3

Филм о уклањању меморијалне плоче Гаврилу Принципу од стране Немаца у Сарајево, 1941.

(Youtube) // . . . /
- & -
& 23 00

Извор 4

Слика стопа Гаврила Принципа и плоча постављена 1945.

Спомен-плоча постављена 6. маја 1945.
Спомен стопе Гаврила Принципа постављене 1956.

<http://g-ecx.images-amazon.com/images/G/01/wikipedia/images/b67c09a14e346968a34ce5b9ec165b8746cee8aa.jpg>

Извор 5

Новински чланак о постављању меморијалне плоче на месту убиства (8. мај 1 45.)

„Ослобођење”, 8. мај 1945.

Откривање спомен-плоче Гаврилу Принципу

„Као дио првог Омладинског конгреса, 7. априла у 16.00 часова, велики скуп у парку Цара Душана у Сарајеву отворио је манифестацију откривања спомен плоче великом народном хероју и мученику, борцу за слободу и братство свих народа Југославије, Гаврилу Принципу. (...) Након говора, формирана је поворка која је отишла до историјског мјеста, Принциповог моста, гдје је метак Гаврила Принципа најавио смрт свима који покушају да наметну ропство нашем народу.

Нова плоча постављена је на истом мјесту гдје је стајала и претходна у спомен Гаврила Принципа, коју је непријатељ уклонио првих дана окупације (...). Откривање плоче присутни су поздравили ријечима: 'Слава неумрлом народном хероју Гаврилу Принципу и његовим друговима!.'

д , 8. 1945

Извор 6

Фотографија спомен-плоче постављене 2002.

SA OVOG MJESTA 28. JUNA 1914. GODINE
GAVRILO PRINCIP JE IZVRŠIO ATENTAT NA
AUSTROUGARSKOG PRESTOLONASLJEDNIKA
FRANCA FERDINANDA I NJEGOVU SUPRUGU
SOFIJU

FROM THIS PLACE ON 28 JUNE 1914
GAVRILO PRINCIP ASSASSINATED THE HEIR
TO THE AUSTRO-HUNGARIAN THRONE
FRANZ FERDINAND AND HIS WIFE SOFIA

, 2002

Видео материјал

1. Кратки фил о атентату

http://www.youtube.com/watch?v=5_qvMykIN20

2. Филм о уклањању меморијалне плоче Гаврилу Принципу од стране Немаца у Сарајеву, 1 41.

<http://www.youtube.com/watch?v=zeHbpHye-jQ&feature=g-hist&context=G23aececAHT009KAADAA>